A. Gr. b.
3282.

8° A. gr. b. 3282

Thucydides

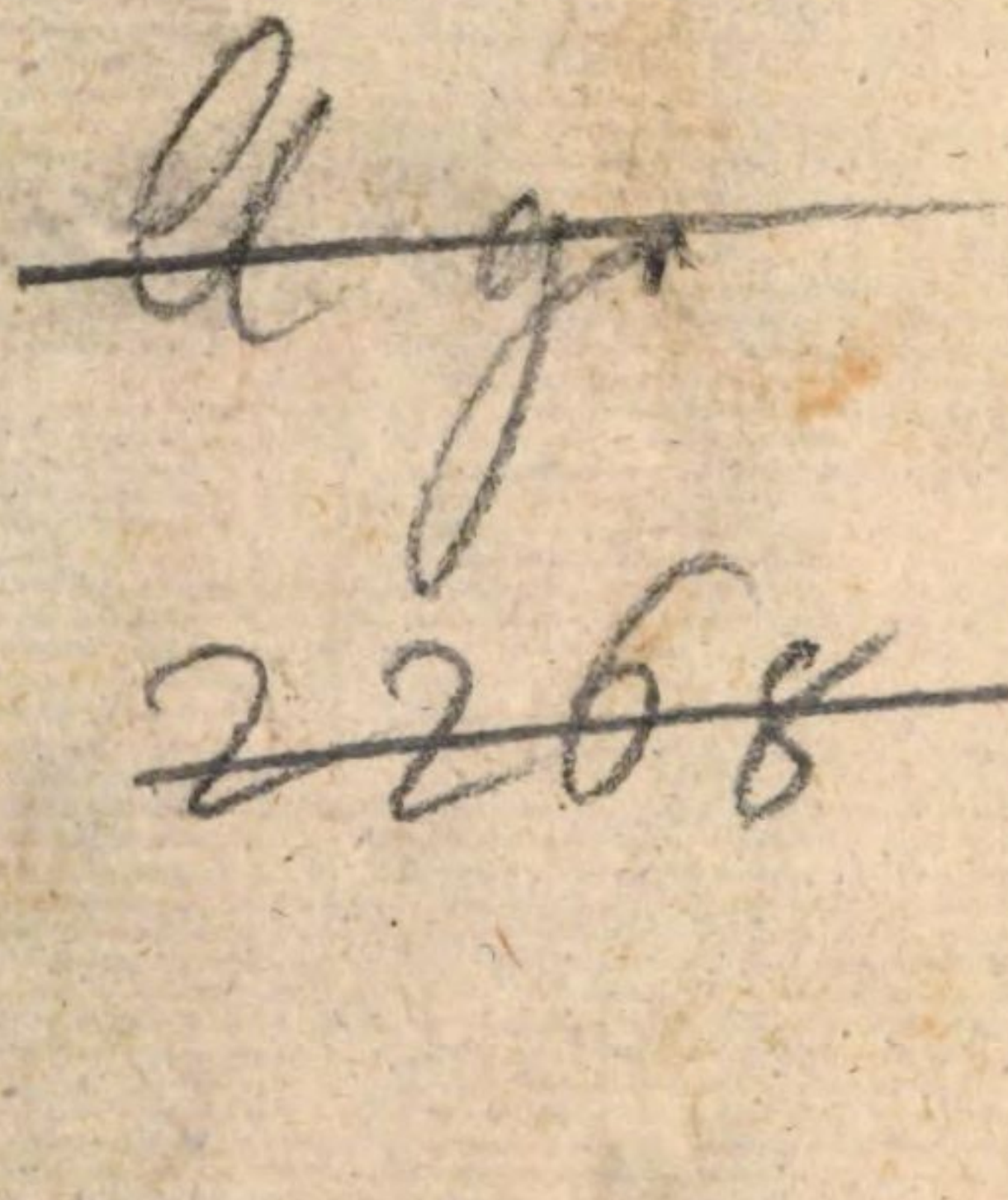

2268

Ob. 691

Auct. Gr. Vet. 57. p. 264.

EX

THUCYDIDE;

INSTITUTUM

FUNEBRIS

ORATIONIS

APUD ATHENIENSES;

ET

PERICLIS

ORATIO FUNEBRIS;

ITEM

PESTIS

ATHENIENSIS.

OMNIA ORDINE EX LIBRO

SECUNDO HISTORIAE.

GLASGUAE:

IN AEDIBUS ACADEMICIS

EXCUDEBANT ROBERTUS ET ANDREAS FOULIS

ACADEMIAE TYPOGRAPHI

MDCCLV.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ

Ὁ ΤΟΥ

ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΝ

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ.

Οἱ μὲν πολλοὶ τῶν ἐν-
θάδε ἤδη εἰρηκότων
ἐπαινοῦσι τὸν προσθέντα τῷ
νόμῳ τὸν λόγον τόνδε, ὡς
καλὸν ἐπὶ τοῖς ἐκ τῶν πο-
λέμων θαπτομένοις ἀγο-
ρεύεσθαι αὐτόν. ἐμοὶ δ' ἂν
ἀρκοῦν ἐδόκει εἶναι, ἀνδρῶν
ἀγαθῶν ἔργῳ γενομένων,

ἔργῳ κὴ δηλῦσθαι τὰς τιμὰς, οἵα κὴ νυν περὶ τὸν τάφον τόνδε δημοσίᾳ παρασκευασθέντα ὁρᾶτε· κὴ μὴ ἐν ἑνὶ ἀνδρὶ πολλῶν ἀρετὰς κινδυνεύεσθαι, εὖ τε κὴ χεῖρον εἰπόντι πιςευθῆναι. χαλεπὸν γὰρ τὸ μετρίως εἰπεῖν, ἐν ᾧ μόλις καὶ ἡ δόκησις τῆς ἀληθείας βεβαιῦται. ὅ, τε γὰρ ξυνειδὼς καὶ εὔνους ἀκροαλὴς τάχ' ἄν τι ἐνδεεςέρως πρὸς ἃ βέλεταί τε κὴ ἐπί-

σαται νομίσειε δηλῦσθαι·
ὅ, τε ἄπειρος, ἔστιν ἃ κἀπλε-
ονάζεσθαι, διὰ φθόνον, εἴ
τι ὑπὲρ τὴν ἑαυτῦ φύσιν
ἀκόοι. μέχρι γὰρ τῦδε ἀ-
νεκλοὶ οἱ ἔπαινοί εἰσι περὶ
ἑτέρων λεγόμενοι, ἐς ὅσον
ἂν κὰ αὐτὸς ἕκαστος οἴηται
ἱκανὸς εἶναι δρᾶσαί τι ὧν
ἤκῦσε· τῷ δὲ ὑπερβάλ-
λοντι αὐτῶν φθονῦντες,
ἤδη κὰ ἀπιστῦσιν. Επειδὴ
δὲ τοῖς πάλαι ὕτως ἐδο-
κιμάσθη ταῦτα καλῶς ἔ-

χειν, χρὴ καὶ ἐμὲ ἑπόμε-
νον τῷ νόμῳ, πειρᾶσθαι ὑ-
μῶν τῆς ἑκάστου βουλήσε-
ώς τε καὶ δόξης τυχεῖν ὡς
ἐπιπλεῖστον.

Ἀρξομαι δὲ ἀπὸ τῶν
προγόνων πρῶτον· δίκαι-
ον γὰρ αὐτοῖς καὶ πρέπον
δὲ ἅμα ἐν τῷ τοιῷδε τὴν
τιμὴν ταύτην τῆς μνήμης
δίδοσθαι. τὴν γὰρ χώραν
ἀεὶ οἱ αὐτοὶ οἰκοῦντες, δια-
δοχῇ τῶν ἐπιγιγνομένων
μέχρι τοῦδε ἐλευθέραν δι'

ἀρετὴν παρέδοσαν. καὶ ἐκεῖνοί τε ἄξιοι ἐπαίνου, καὶ ἔτι μᾶλλον οἱ πατέρες ἡμῶν. κλησάμενοι γὰρ πρὸς οἷς ἐδέξαντο ὅσην ἔχομεν ἀρχὴν, οὐκ απόνως ἡμιν τοις νῦν προσκαλέλιπον. τὰ δὲ πλέω αὐτῆς αὐτοὶ ἡμεῖς οἵδε, οἱ νῦν ἔτι ὄντες μάλιστα ἐν τῇ καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ ἐπηυξήσαμεν, καὶ τὴν πόλιν τοῖς πᾶσι παρεσκευάσαμεν καὶ ἐς πόλεμον καὶ ἐς εἰρήνην αὐταρ-

κεσάτην. ὧν ἐγὼ τὰ μὲν
κατὰ πολέμους ἔργα, οἷς
ἕκασα ἐκτήθη, ἢ εἴτι αὐ-
τοὶ ἢ οἱ πατέρες ἡμῶν Βάρ-
βαρον ἢ Ἑλληνα πόλεμον
ἐπιόντα προθύμως ἠμυ-
νάμεθα, μακρηγορεῖν ἐν
εἰδόσιν ὀκνῶ, ἐάσω. ἀπὸ δὲ οἵας τε ἐπιη-
δεύσεως ἤλθομεν ἐπ' αὐ-
τὰ, καὶ μεθ' οἵας πολιτείας,
καὶ τρόπων ἐξ οἵων μεγάλα
ἐγένετο, ταῦτα δηλώσας
πρῶτον, εἶμι καὶ ἐπὶ τὸν

τῶνδε ἔπαινον, νομίζων ἐ-
πί τε τῷ παρόντι ὑκ ἂν
ἀπρεπῆ λεχθῆναι αὐτά,
καὶ τὸν πάνλα ὅμιλον καὶ
ἀσῶν κὴ ξένων ξύμφορον
εἶναι αὐτῶν ἐπακθσαι.

Χρώμεθα γὰρ πολιτείᾳ
ὲ ζηλύσῃ τὺς τῶν πέλας
νόμυς, παράδειγμα δὲ αὐ-
τοὶ μᾶλλον ὄνλες τισίν, ἢ
μιμθμενοι ετερθς. κ ονο-
μα μὲν, διὰ τὸ μὴ ἐς ὀλί-
γυς ἀλλ' ἐς πλείονας οἰ-
κεῖν, Δημοκρατία κέκλη-

ται. μέτεσι δὲ, καὶ τὰ μὲν τῦς νόμυς, πρὸς τὰ ἴδια διάφορα πᾶσι τὸ ἴσον, κατὰ δὲ τῦ ἀξίωσιν, ὡς ἕκαστος ἔν τῳ εὐδοκιμεῖ, ὐκ ἀπὸ μέρυς τὸ πλεῖον ἐς τὰ κοινὰ ἢ ἀπ' ἀρετῆς προτιμᾶται· ὐδ' αὖ κατὰ πενίαν, ἔχων δέ τι ἀγαθὸν δρᾶσαι τὴν πόλιν, ἀξιώματος ἀφανείᾳ κεκώλυται. ἐλευθέρως δὲ τά τε πρὸς τὸ κοινὸν πολιτεύομεν, κὴ ἐς τῦ πρὸς ἀλλήλυς τῶν καθ'

ἡμέραν ἐπιλησευμάτων ὑ-
ποψίαν, ὲ δι' ὀργῆς ἢ πέ-
λας, εἰ καθ' ἡδονήν τι δρᾷ,
ἔχονλες, ὲ δὲ ἀζημίως μὲν,
λυπηρὰς δὲ τῇ ὄψει, ἀχ-
θηδόνας, προσιθέμενοι. ἀ-
νεπαχθῶς δὲ τὰ ἴδια προσ-
ομιλῶντες, τὰ δημόσια
διὰ δέος μάλισα ὲ παρα-
νομῶμεν, τῶντε αἰὲι ἐν ἀρ-
χῇ ὄντων ἀκροάσει, κὴ τῶν
νόμων, κὴ μάλισα αὐτῶν
ὅσοι τε ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἀ-
δικημένων κεῖνται, καὶ ὅ-

σοι ἄγραφοι ὄντες αἰχύνην ὁμολογουμένην φέρουσι.

Καὶ μὴν καὶ τῶν πόνων πλείσας ἀναπαύλας τῇ γνώμῃ ἐπορίσαμεθα, ἀγῶσι μέν γε καὶ θυσίαις διετησίοις νομίζοντες, ἰδίαις δὲ κατασκευαῖς εὐπρεπέσιν, ὧν καθ' ἡμέραν ἡ τέρψις τὸ λυπηρὸν ἐκπλήσσει. ἐπεισέρχεται δὲ διὰ μέγεθος τῆς πόλεως ἐκ πάσης γῆς τὰ πάντα· καὶ

ξυμβαίνει ἡμῖν μηδὲν οἰ-
κειοτέρα τῇ ἀπολαύσει τὰ
αὐτῶ ἀγαθὰ γιγνόμενα
καρπῶσθαι, ἢ καὶ τὰ τῶν
ἄλλων ἀνθρώπων.

Διαφέρομεν δὲ κὴ ταῖς
τῶν πολεμικῶν μελέταις
τῶν ἐναντίων τοῖσδε. τήν
τε γὰρ πόλιν κοινὴν πα-
ρέχομεν, καὶ ὐκ ἔστιν ὅτε
ξενηλασίαις ἀπείργομέν
τινα ἢ μαθήμαλος, ἢ θεά-
ματος, ὃ μὴ κρυφθὲν ἄν
τις τῶν πολεμίων ἰδὼν ὠ-

φελησθείη. πιστεύοντες δ᾽ ταῖς παρασκευαῖς τοπλέον καὶ ἀπάταις, ἢ τῷ ἀφ᾽ ἡμῶν αὐτῶν ἐς τὰ ἔργα εὐψύχῳ. Καὶ ἐν ταῖς παιδείαις, οἱ μὲν ἐπιπόνῳ ἀσκήσει, εὐθὺς νέοι ὄντες, τὸ ἀνδρεῖον μετέρχονται· ἡμεῖς δὲ, ἀνειμένως διαιτώμενοι, ὐδὲν ἧσσον ἐπὶ τὺς ἰσοπαλεῖς κινδύνυς χωρῦμεν. τεκμήριον δὲ· ὅτε γὰρ Λακεδαιμόνιοι καθ᾽ ἑκάσυς, μετὰ πάντων δ᾽

ἐς τὴν ἡμῶν στρατεύ-
σοι· τήν τε τῶν πέλας αὐ-
τοὶ ἐπελθόντες, ὐ χαλε-
πῶς ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ τὺς
περὶ τῶν οἰκείων ἀμυνο-
μένους μαχόμενοι τα-
πλείω κραλῶμεν. ἀθρόᾳ τε
τῇ δυνάμει ἡμῶν ὐδείς πω
πολέμιος ἐνέτυχε, διὰ τ'
τὺ ναυτικὺ τε ἅμα ἐπι-
μέλειαν κ' τὴν ἐν τῇ γῇ ἐ-
πὶ πολλὰ ἡμῶν αὐτῶν ἐ-
πίπεμψιν. ἣν δὲ πῦ μο-
ρίῳ τινὶ προσμίξωσι, κρα-

τήσαντες τε τινὰς ἡμῶν, πάντας αὐχῦσιν ἀπεῶσθαι, καὶ νικηθέντες, ὑφ' ἁπάντων ἡσσῆσθαι. καίτοι εἰ ῥαθυμίᾳ μᾶλλον ἢ πόνων μελέτῃ, καὶ μὴ μετὰ νόμων τοπλείον ἢ τρόπων ἀνδρείας ἐθέλοιμεν κινδυνεύειν, περιγίγνεται ἡμῖν τοῖς τε μέλλουσιν ἀλγεινοῖς μὴ προκάμνειν, καὶ ἐς αὐτὰ ἐλθοῦσι, μὴ ἀτολμοτέρους τῶν ἀεὶ μοχθούντων φαίνεσθαι.

καὶ ἔν τε τούτοις τὴν πό-
λιν ἀξίαν εἶναι θαυμά-
ζεσθαι, καὶ ἔτι ἐν ἄλλοις.
φιλοκαλοῦμεν τε γὰρ μετ'
εὐτελείας, καὶ φιλοσοφοῦ-
μεν ἄνευ μαλακίας· πλού-
του τε ἔργῳ μᾶλλον ἐν καιρῷ
ἢ λόγου κόμπῳ χρώμεθα· καὶ τὸ πένεσθαι οὐχ ὁ-
μολογεῖν τινὶ αἰσχρόν, ἀλλὰ μὴ διαφεύγειν ἔργῳ,
αἴσχιον. ἔνι τε τοῖς αὐτοῖς οἰκείων ἅμα καὶ πολιτικῶν
ἐπιμέλεια, καὶ ἑτέροις πρὸς

ἔργα τεθραμμένοις, τὰ πολιτικὰ μὴ ἐνδεῶς γνῶναι. μόνοι γὰρ τόν τε μηδὲν τῶνδε μετέχοντα, οὐκ ἀπράγμονα ἀλλ' ἀχρεῖον νομίζομεν· καὶ αὐτοὶ ἤτοι κρίνομέν γε ἢ ἐνθυμούμεθα ὀρθῶς τὰ πράγματα, οὐ τοὺς λόγους τοῖς ἔργοις βλάβην ἡγούμενοι, ἀλλὰ μὴ προδιδαχθῆναι μᾶλλον λόγῳ πρότερον ἢ ἐπὶ ἃ δεῖ ἔργῳ ἐλθεῖν. διαφερόντως γὰρ δὴ καὶ τόδε ἔχομεν,

ὥσε τολμᾶν τε οἱ αὐτοὶ
μάλισα, καὶ περὶ ὧν ἐπι-
χειρήσομεν, ἐκλογίζεσθαι.
ὃ τοῖς ἄλλοις ἀμαθία μὲν
θράσος, λογισμὸς δ' ἔτι ὄκνον
φέρει. κράτιστοι δ' ἂν τὴν
ψυχὴν δικαίως κριθεῖεν οἱ
τά τε δεινὰ κ' ἡδέα σαφέ-
στατα γιγνώσκοντες, κ' διὰ
ταῦτα μὴ ἀποτρεπόμενοι
ἐκ τῶν κινδύνων. Καὶ τὰ
ἐς ἀρετὴν ἡνανλιώμεθα τοῖς
πολλοῖς· ὐ γὰρ πάσχοντες
εὖ, ἀλλὰ δρῶντες, κλώμε-

θατὺς φίλους. βεβαιότερος δὲ ὁ δράσας τὴν χάριν, ὥστε ὀφειλομένην δι' εὐνοίας ᾧ δέδωκε σώζειν· ὁ δ' ἀντοφείλων, ἀμβλύτερος, εἰδὼς ὑκ ἐς χάριν, ἀλλ' ἐς ὀφείλημα τὴν ἀρετὴν ἀποδώσων. καὶ μόνοι ὐτῦ ξυμφέροντος μᾶλλον λογισμῷ, ἢ τῆς ἐλευθερίας τῷ πιςῷ ἀδεῶς τινὰ ὠφελῦμεν.

Ξυνελὼν τε λέγω, τήν τε πᾶσαν πόλιν τῆς Ἑλλά-

δος παίδευσιν εἶναι, καὶ καθ'
ἕκαστον δοκεῖν ἂν μοι τὸν αὐ-
τὸν ἄνδρα παρ' ἡμῶν ἐπὶ
πλεῖς εἴδη, καὶ μετὰ χαρί-
των μάλις' ἂν εὐπραπέλως
τὸ σῶμα αὐτάρκες παρέ-
χεσθαι. καὶ ὡς ἐ λόγων ἐν
τῷ παρόντι κόμπος τάδε
μᾶλλον ἢ ἔργων ἐσὶν ἀλή-
θεια, αὕτη ἡ δύναμις τῆς
πόλεως, ἣν ἀπὸ τῶνδε τῶν
τρόπων ἐκτησάμεθα, ση-
μαίνει. μόνη γὰρ τῶν νῦν
ἀκοῆς κρείσσων ἐς πεῖραν

ἔρχεται, καὶ μόνη οὔτε τῷ πολεμίῳ ἐπελθόντι ἀγανάκλησιν ἔχει ὑφ' οἵων καπαθῇ, οὔτε τῷ ὑπηκόῳ καταμεμψιν ὡς ἓχ ὑπ' ἀξίων ἄρχεται. μετὰ μεγάλων δὲ σημείων καὶ δή τοι ἁμάρτυρόν γε τὴν δύναμιν παραχόμενοι, τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα θαυμαθησόμεθα· καὶ οὐδὲν προσδεόμενοι οὔτε Ὁμήρου ἐπαινέτου, οὔτε ὅστις ἔπεσι μὲν τοαυτίκα τέρψει, τῶν

δ' ἔργων τ' ὑπόνοιαν ἡ ἀλήθεια βλάψει· ἀλλὰ πᾶσαν μὲν θάλασσαν καὶ γῆν ἐσβαλὸν τῇ ἡμελέρᾳ τόλμῃ καταναγκάσαντες γενέσθαι, πανταχῇ δὲ μνημεῖα κακῶν τε καὶ ἀγαθῶν αἴδια ξυγκατοικίσαντες. περὶ τοιαύτης ἔν πόλεως οἵδε τε γενναίως, δικαίως μὴ ἀφαιρεθῆναι αὐτὴν, μαχόμενοι ἐτελεύτησαν, καὶ τῶν λειπομένων πάντα τι-

νὰ εἰκὸς ἐθέλειν ὑπὲρ αὐ-
τῆς καμνειν.

Διὸ δὴ καὶ ἐμήκυνα τὰ
περὶ τῆς πόλεως, διδασ-
καλίαν τε ποιούμενος μὴ
περὶ ἴσου ἡμῖν εἶναι τ' ἄ-
γωνα καὶ οἷς τῶνδε μηδὲν
ὑπάρχει ὁμοίως, κ' τ' εὐ-
λογίαν ἅμα ἐφ' οἷς νῦν
λέγω φανερὰν σημείοις κα-
θίσας. κ' εἴρηται αὐτῆς τὰ
μέγιστα. ἃ γὰρ τὴν πόλιν
ὕμνησα, αἱ τῶνδε καὶ τῶν
τοιῶνδε ἀρεταὶ ἐκόσμησαν·

καὶ οὐκ ἂν πολλοῖς τῶν Ἑλ-
λήνων ἰσόρροπος, ὥσπερ
τῶνδε, ὁ λόγος τῶν ἔργων
φανείη. δοκεῖ δέ μοι δη-
λοῦν ἀνδρὸς ἀρετὴν, πρώτη
τε μηνύουσα, καὶ τελευταία
βεβαιοῦσα, ἡ νῦν τῶνδε κα-
λοῦσα τάφος. καὶ γὰρ τοῖς τἄλ-
λα χείροσι δίκαιον τὴν ἐς
τοὺς πολέμους ὑπὲρ τῆς πα-
τρίδος ἀνδραγαθίαν προτί-
θεσθαι. ἀγαθῷ γὰρ κακὸν
ἀφανίσαντες, κοινῶς μᾶλ-
λον ὠφέλησαν, ἢ ἐκ τῶν ἰ-

δίων ἔβλαψαν. τῶνδε δὲ
ὅτε πλούτου τὶς τὴν ἔτι ἀ-
πόλαυσιν προτιμήσας ἐ-
μαλακίσθη, ὅτε πενίας ἐλ-
πίδι, ὡς κἂν ἔτι διαφυγὼν
αὐτὴν πλουτήσειεν, ἀναβο-
λὴν τῷ δεινῷ ἐποιήσατο·
τὴν δὲ τῶν ἐναντίων τιμω-
ρίαν ποθεινοτέραν αὐτῶν
λαβόντες, καὶ κινδύνων ἅ-
μα τόνδε κάλλιστον νομί-
σαντες, ἠβουλήθησαν μετ'
αὐτοῦ τοὺς μὲν τιμωρεῖσθαι,
τῶν δὲ ἐφίεσθαι· ἐλπίδι

μὲν τὸ ἀφανὲς τῦ καλορ-
θώσειν ἐπιτρέψαντες, ἔρ-
γῳ δὲ περὶ τῦ ἤδη ὁρωμέ-
νυ σφίσιν αὐτοῖς ἀξιῦντες
πεποιῆσθαι· καὶ ἐν αὐτῷ τῷ
ἀμύνασθαι καὶ παθεῖν,
μᾶλλον ἡγησάμενοι, ἢ τῷ
ἐνδόντες σώζεσθαι, τὸ μὲν
αἰσχρὸν τῦ λόγυ ἔφυγον,
τὸ δ' ἔργον τῷ σώματι ὑ-
πέμειναν, καὶ δι' ἐλαχίςυ
καιρῦ τύχης ἅμα ἀκμῇ
τῆς δόξης μᾶλλον ἢ τῦ δέ-
ους ἀπηλλάγησαν.

Καὶ οἵδε μὲν προσηκόν-
τως τῇ πόλει τοιοίδε ἐγέ-
νοντο· τοὺς δὲ λοιποὺς χρὴ
ἀσφαλεστέραν μὲν εὔχεσ-
θαι, ἀτολμοτέραν δὲ μη-
δὲν ἀξιοῦν τὴν ἐς τοὺς πο-
λεμίους διάνοιαν ἔχειν,
σκοποῦντας μὴ λόγῳ μόνῳ
τὸ ὠφέλειαν· ἣν ἄν τις πρὸς
ὑδὲν χεῖρον αὐτοὺς ὑμᾶς
εἰδότας μηκύνοι, λέγων ὅ-
σα ἐν τῷ τοὺς πολεμίους ἀ-
μύνεσθαι ἀγαθὰ ἔνεσιν·
ἀλλὰ μᾶλλον τῆς πό-

λεως δύναμιν καθ' ἡμέ-
ραν ἔργῳ θεωμένους, καὶ ἐ-
ρασας γιγνομένους αυτης.
καὶ ὅταν ὑμῖν μεγάλη δόξη
εἶναι, ἐνθυμουμένοις ὅτι
τολμῶντες, καὶ γιγνώσ-
κοντες τὰ δέοντα, καὶ ἐ
τοῖς ἔργοις αἰσχυνόμενο
ἄνδρες αὐτὰ ἐκτήσαντο· ἢ
ὁπότε καὶ πείρᾳ του σφα-
λείησαν, ἔκδυν καὶ τὴν πό-
λιν γε τῆς σφελέρας ἀρετῆς
ἀξιοῦντες στερίσκειν, κάλ-
λιστον δὲ ἔρανον αὐτῇ προ-

ἱέμενοι. κοινῇ γὰρ τὰ σώ-
ματα διδόντες, ἰδίᾳ τὸν
ἀγήρων ἔπαινον ἐλάμβα-
νον, καὶ τὸν τάφον ἐπισημό-
τατον, οὐκ ἐν ᾧ κεῖνται
μᾶλλον, ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ δόξα
αὐτῶν παρα τῷ εντυχόντι
ἀεὶ καὶ λόγου καὶ ἔργου καιρῷ
ἀείμνηστος καταλείπεται.
ἀνδρῶν γὰρ ἐπιφανῶν πᾶ-
σα γῆ τάφος, καὶ οὐ στηλῶν
μόνον ἐν τῇ οἰκείᾳ σημαί-
νει ἐπιγραφὴ, ἀλλὰ καὶ ἐν
τῇ μὴ προσηκούσῃ ἄγρα-

φος μνήμη παρ' ἑκάςῳ τῆς γνώμης μᾶλλον ἢ τῷ ἔργῳ ἐνδιαιτᾶται. ὃς νῦν ὑμεῖς ζηλώσαντες, καὶ τὸ εὐδαιμον, τὸ ἐλεύθερον, τὸ δὲ ἐλεύθερον, τὸ εὔψυχον κρίναντες, μὴ περιορᾶθε τοὺς πολεμικοὺς κινδύνους. οὐ γὰρ οἱ κακοπραγοῦντες δικαιότερον ἀφειδοῖεν ἂν τοῦ βίου, οἷς ἐλπὶς οὐκ ἔς' ἀγαθῷ, ἀλλ' οἷς ἡ ἐναντία μεταβολὴ ἐν τῷ ζῆν ἔτι κινδυνεύεται, καὶ ἐν

οἷς μάλισα μεγάλα τὰ διαφέροντα, ἤν τι πλάγσωσιν. ἀλγεινότερα γὰρ ἀνδρὶ γε φρόνημα ἔχοντι ἢ ἐν τῷ μετὰ τοῦ μαλακισθῆναι κάκωσις, ἢ ὁ μετὰ ῥώμης καὶ κοινῆς ἐλπίδος ἅμα γιγνόμενος ἀναίσθητος θάνατος.

Διόπερ καὶ τοὺς τῶνδε νῦν τοκέας, ὅσοι πάρεσε, οὐκ ὀλοφύρομαι μᾶλλον ἢ παραμυθήσομαι. ἐν πολυπρόποις γὰρ ξυμφοραῖς ἐ-

πίσανται τραφέντες. τὸ δ'
εὐτυχὲς, οἳ ἂν της εὐπρε-
πεσάτης λάχωσιν, ὥσπερ
οἵδε μὲν νῦν, τελευτῆς, ὑ-
μεῖς δὲ λύπης· καὶ ἐν οἷς
ἐνευδαιμονῆσαι τε ὁ βίος
ὁμοίως καὶ ἐντελευτῆσαι
ξυνεμετρήθη. χαλεπὸν
μὲν ἦν οἷδα πείθειν ὃν, ὧν
κὴ πολλάκις ἔξετε ὑπομ-
νήμαλα ἐν ἄλλων εὐτυχί-
αις, ἃς ποτὲ καὶ αὐτοὶ ἠ-
γάλλεσθε· κὴ λύπη ἔχ ὧν
ἄντις μὴ πειρασάμενος ἀ-

γαθῶν ϛερίσκηται, ἀλλ' ἔ
ἂν ἐθὰς γενόμενος ἀφαι-
ρεθείη. καρτερεῖν δὲ χρὴ κ
ἄλλων παίδων ἐλπίδι, οἷς
ἔτι ἡλικία τέκνωσιν ποιεῖσ-
θαι. ἰδία τε γὰρ τῶν ὐκ
ὄντων λήθη οἱ ἐπιγιγνόμε-
νοί τισιν ἔσονται· κ τῇ πό-
λει διχόθεν, ἔκ τε τοῦ μὴ
ἐρημοῦσθαι, καὶ ἀσφαλείᾳ
ξυνοίσειν. ὐ γὰρ οἷόν τε ἴ-
σόν τι ἢ δίκαιον βουλεύεσ-
θαι οἷ ἂν μὴ καὶ παῖδας
ἐκ τοῦ ὁμοίου παραβαλ-

λόμενοι κινδυνεύωσιν. ὅ-
σοι δ' αὖ παρηβήκαλε, τόν
τε πλείονα, κέρδος ὂν, εὐ-
τυχεῖτε βίον· ἡγεῖσθε καὶ
τόνδε βραχὺν ἔσεσθαι, καὶ
τῇ τῶνδε εὐκλείᾳ κουφί-
ζεσθε. τὸ γὰρ φιλότιμον
ἀγήρων μόνον· καὶ ἐν τῷ
ἀχρείῳ τῆς ἡλικίας τὸ κερ-
δαίνειν, ὥσπέρ τινες φασὶ,
μᾶλλον τέρπει, ἀλλὰ τὸ
τιμᾶσθαι.

Παισὶ δ' αὖ ὅσοι τῶνδε
πάρεσε, ἢ ἀδελφοῖς, ὁρῶ

μέγαν τὸν ἀγῶνα. τ γὰρ
ὐκ ὄνλα ἅπας ἐιωθεν ἐπαγ-
νεῖν. καὶ μόλις ἂν καθ' ὑ-
περβολὴν ἀρεῖης ὐχ ὁμοι-
οι ἀλλ' ὀλίγῳ χείρυς κρι-
θείηλε. φθόνος γὰρ τοῖς ζῶ-
σι πρὸς τὸν ἀντίπαλον· τὸ
δὲ μὴ ἐμποδὼν ἀναντα-
γωνίςῳ εὐνοίᾳ τετίμηλαι.

Εἰ δέ με δεῖ καὶ γυναικεί-
ας τὶ ἀρετῆς, ὅσαι νῦν ἐν
χηρείᾳ ἔσονλαι, μνηςῆναι,
βραχείᾳ παραινέσει ἅπαν
σημανῶ. τῆς τε γὰρ ὑπαρ-

χάσης φύσεως μὴ χείροσι
γενέσθαι, ὑμῖν μεγάλη ἡ
δόξα, κ᾽ οἷς ἂν ἐπ᾽ ἐλάχι-
σον ἀρετῆς πέρι ἢ ψόγος ἐν
τοῖς ἄρσεσι κλέος ᾖ.

Εἴρηται καὶ ἐμοὶ λόγῳ
κατὰ τὸν νόμον ὅσα εἶχον
πρόσφορα· κ᾽ ἔργῳ, οἱ θαπ-
τόμενοι, τὰ μὲν, ἤδη κε-
κόσμηνται· τὰ δὲ, αὐτῶν
τοὺς παῖδας τὸ ἀπὸ τοῦδε
δημοσίᾳ ἡ πόλις μέχρις
ἥβης θρέψει, ὠφέλιμον σέ-
φανον τοῖσδέ τε καὶ τοῖς

λειπομένοις τῶν τοιῶνδε
ἀγώνων προλιθεῖσα. ἆθλα
γὰρ οἷς κεῖται ἀρετῆς μέ-
γιστα, τοῖσδε καὶ ἄνδρες ἄ-
ριστοι πολιτεύουσι. νῦν δὲ
ἀπολοφυράμενοι ὃν προ-
σήκει ἑκάστῳ, ἄπιτε.

Τοιοσδε μεν ο ταφος
ἐγένετο ἐν τῷ χειμῶνι
τούτῳ· καὶ διελθόντος αὐτοῦ,
πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου
τοῦδε ἐτελεύτα. Τοῦ δὲ θέ-
ρους εὐθὺς ἀρχομένου, Πε-
λοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμα-
χοι τὰ δύο μέρη, ὥσπερ καὶ
τοπρῶτον, ἐσέβαλον ἐς τὴν
Ατλικὴν, (ἡγεῖτο δὲ Αρχί-
δαμος ὁ Ζευξιδάμου, Λα-
κεδαιμονίων βασιλεὺς) καὶ
καθεζόμενοι ἐδῄουν τὴν γῆν.

καὶ ὄντων αὐτῶν ὲ πολλάς
πω ἡμέρας ἐν τῇ Ατλικῇ, ἡ
νόσος πρῶτον ἤρξατο γε-
νέσθαι τοῖς Αθηναίοις, λε-
γόμενον καὶ μὲν πρότερον
πολλαχοσε ἐγκατασκη-
ψαι, καὶ περὶ Λῆμνον καὶ ἐν
ἄλλοις χωρίοις· ὲ μέντοι
τοσοῦτός γε λοιμὸς, ὲδὲ
φθορὰ ἔτως ἀνθρώπων ὲ-
δαμοῦ ἐμνημονεύετο γε-
νέσθαι. ἔτε γὰρ ἰατροὶ ἤρ-
κουν τοπρῶτον θεραπεύον-
τες ἀγνοίᾳ, ἀλλ' αὐτοὶ μά-

λισα ἔθνησκον ὅσῳ κὴ μά-
λισα προσῆεσαν, ὅτε ἄλλη
ἀνθρωπεία τέχνη ὐδεμία.
ὅσα τε πρὸς ἱεροῖς ἱκέτευ-
σαν, ἢ μαντείοις καὶ τοῖς
τοιούτοις ἐχρήσαντο, πάν-
τα ἀνωφελῆ ἦν. τελευτῶν-
τές τε αὐτῶν ἀπέσησαν, ὑ-
πὸ τοῦ κακοῦ νικώμενοι.

Ηρξατο δὲ τὸ μὲν πρῶ-
τον, ὡς λέγεται, ἐξ Αἰθιο-
πίας τῆς ὑπὲρ Αἰγύπτου, ἔ-
πειτα δὲ κὴ ἐς Αἴγυπτον κὴ
Λιβύην κατέβη, κὴ ἐς τὴν

βασιλέως γῆν τὴν πολλήν. ἐς δὲ τ' Αθηναίων πόλιν ἐξαπιναίως ἐνέπεσε· καὶ τοπρῶτον ἐν τῷ Πειραιεῖ ἤψατο τῶν ἀνθρώπων, ὥστε καὶ ἐλέχθη ὑπ' αὐτῶν ὡς οἱ Πελοποννήσιοι φάρμακα ἐσβεβλήκοιεν ἐς τὰ φρέατα. κρῆναι γὰρ ἔπω ἦσαν αὐτόθι. ὕστερον δὲ καὶ ἐς τὴν ἄνω πόλιν ἀφίκετο, καὶ ἔθνησκον πολλῷ μᾶλλον ἤδη. λεγέτω μὲν ὃν περὶ αὐτῆς ὡς ἕκαστος γιγνώσκει, καὶ

ἰαλρὸς, καὶ ἰδιώτης, ἀφ' ὅτου εἰκὸς ἦν γενέσθαι αὐτὸ, καὶ τὰς αἰτίας ἄστινας νομίζει τοσαύτης μεταβολῆς ἱκανὰς εἶναι δύναμιν ἐς τὸ μεῖζον σῆσαι χεῖν· ἐγὼ δὲ οἷόν τε ἐγίγνελο λέξω, καὶ ἀφ' ὧν ἄν τις σκοπῶν, εἴποτε καὶ αὖθις ἐπιπέσοι, μάλις' ἂν ἔχοι τὶ προειδὼς μὴ ἀγνοεῖν, ταῦτα δηλώσω, αὐτός τε νοσήσας, καὶ αὐτὸς ἰδὼν ἄλλους πάχοντας.

Τὸ μὲν γὰρ ἔτος, ὡς ὠ-

μολογεῖτο, ἐκ πάνλων μά-
λισα δὴ ἐκεῖνο ἄνοσον ἐς
τὰς ἄλλας ἀσθενείας ἐτύγ-
χανεν ὄν· εἰ δέ τις καὶ προ-
έκαμνέ τι, ἐς τοῦτο πάντα
ἀπεκρίθη. τοὺς δ' ἄλλους
ἀπ' ὐδεμιᾶς προφάσεως,
ἀλλ' ἐξαίφνης, ὑγιεῖς ὄν-
λας, πρῶτον μὲν τῆς κεφα-
λῆς θέρμαι ἰσχυραὶ, καὶ τῶν
ὀφθαλμῶν ἐρυθήματα καὶ
φλόγωσις ἐλάμβανε. καὶ
τὰ ἐντὸς, ἥ τε φάρυγξ καὶ ἡ
γλῶσσα, εὐθὺς αἱμαλώδη

ἦν, καὶ πνεῦμα ἄτοπον καὶ δυσῶδες ἠφίει· ἔπειτα, ἐξ αὐτῶν πλαρμὸς καὶ βράγχος ἐπεγίγνετο. καὶ ἐν ᾧ πολλῷ χρόνῳ κατέβαινεν ἐς τὰ σήθη ὁ πόνος, μετὰ βηχὸς ἰσχυρᾶ· καὶ ὁπότε ἐς τὴν καρδίαν σπρίξαι, ἀνέστρεφέτε αὐτὴν, καὶ ἀποκαθάρσεις χολῆς πᾶσαι ὅσαι ὑπὸ ἰατρῶν ὠνομασμέναι εἰσὶν, ἐπῆσαν, καὶ αὗται μελαὶ ταλαιπωρίας μεγάλης. λύγξ τε τοῖς πλείο-

σιν ἐνέπιπλε κενὴ, σπασ-
μὸν ἐνδιδῦσα ἰχυρὸν, τοῖς
μὲν, μετὰ ταῦτα λωφή-
σαντα, τοῖς δ' ἐ, κ' πολλῷ
ὕσερον. καὶ τὸ μὲν ἔξωθεν
ἀπλομένῳ σωμα, ὐκ ἄγαν
θερμὸν ἦν, ὅτε χλωρὸν,
ἀλλ' ὑπέρυθρον, πελιδ-
νὸν, φλυκταίναις μικραῖς
κ' ἕλκεσιν ἐξηνθηκός· τὰ
δὲ ἐντὸς ὅτως ἐκαίετο ὥσε
μήτε τῶν πάνυ λεπτῶν ἱ-
ματίων καὶ σινδόνων τὰς
ἐπιβολὰς, μήτ' ἄλλο τι ἢ

γυμνὸν ἀνέχεσθαι, ἥδιστά τε ἂν ἐς ὕδωρ ψυχρὸν σφᾶς αὐτὰς ῥίπτειν. καὶ πολλοὶ τοῦτο τῶν ἠμελημένων ἀνθρώπων καὶ ἕρπουσαν ἐς φρέαλα, ἀπαύστῳ τῇ δίψῃ ξυνεχόμενοι. καὶ ἐν τῷ ὁμοίῳ καθεστήκει τό, τε πλέον καὶ ἔλασσον ποτόν. καὶ ἡ ἀπορία τοῦ μὴ ἡσυχάζειν καὶ ἡ ἀγρυπνία ἐπέκειτο διαπαντός· καὶ τὸ σῶμα, ὅσον περ χρόνον καὶ ἡ νόσος ἀκμάζοι, οὐκ ἐμαραίνετο,

ἀλλ' ἀντεῖχε παρὰ δόξαν
τῇ ταλαιπωρίᾳ. ὥσε ἡ δι-
εφθείροντο οἱ πλεῖστοι ἐννα-
ταῖοι καὶ ἑβδομαῖοι ὑπὸ τῦ
ἐντὸς καύματος, ἔτι ἔχον-
τές τι δυνάμεως, ἢ, εἰ δια-
φύγοιεν, ἐπικατίοντος τῦ
νοσήματος ἐς τὴν κοιλίαν,
καὶ ἐλκώσεώς τε αὐτῇ ἰσχυ-
ρᾶς ἐγγιγνομένης, καὶ διαρ-
ροιας αμα ακρατυ επι-
πιπτύσης, οἱ πολλοὶ ὕστε-
ρον διὰ τὴν ἀσθένειαν διεφ-
θείροντο. [καὶ] διεξήει γὰρ

διὰ παντὸς τοῦ σώματος
ἄνωθεν ἀρξάμενον τὸ ἐν τῇ
κεφαλῇ πρῶτον ἱδρυθὲν
κακόν· καὶ ἔτις ἐκ τῶν με-
γίστων περιγένοιτο, τῶν γε
ἀκρωλιρίων ἀνλίλημψις αὐ-
τοῦ ἐπεσήμαινε. καὶ ἔσκηπτε
γὰρ καὶ ἐς τὰ αἰδοῖα, καὶ ἐς ἄ-
κρας χεῖρας, καὶ πόδας· καὶ
πολλοὶ ςερισκόμενοι τοῦ-
των διέφευγον· εἰσὶ δ' οἱ καὶ
τῶν ὀφθαλμῶν. τοὺς δὲ καὶ
λήθη ἐλάμβανε παραυτί-
κα ἀνασάνλας τῶν πάνλων

ὁμοίως, ϗ ἠγνόησαν σφᾶς τε αὐτὺς καὶ τὺς ἐπιτηδείυς.

Γενόμενον γὰρ κρεῖσσον λόγυ τὸ εἶδος τῆς νόσυ, τά τε ἄλλα χαλεπωτέρως ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν προσέπιπλεν ἑκάςῳ, ϗ ἐν τῷδε ἐδήλωσε μάλιςα ἄλλο τι ὂν ἢ τῶν ξυντρόφων τι. τὰ γὰρ ὄρνεα καὶ τετράποδα ὅσα ἀνθρώπων ἅπτεται, πολλῶν ἀτάφων γιγνομένων, ἢ ϗ προσῆει,

ἢ ἡγευσάμενα διεφθείρετο. τεκμήριον δὲ, τῶν μὲν τοιούτων ὀρνίθων ἐπίλειψις σαφὴς ἐγένετο, καὶ οὐχ ἑωρῶντο ὅτε ἄλλως, ὅτε περὶ τοιοῦτων οὐδέν. οἱ δὲ κύνες μᾶλλον ἄσθησιν παρεῖχον τοῦ ἀποβαίνοντος, διὰ τὸ ξυνδιαιτᾶσθαι.

Τὸ μὲν οὖν νόσημα, πολλὰ καὶ ἄλλα παραλιπόντι ἀτοπίας, ὡς ἑκάστῳ ἐτύγχανέ τι διαφερόντως ἑτέρῳ πρὸς ἕτερον γιγνόμενον,

τοιοῦτον ἦν ἐπίπαν τὸ ἰδέαν. καὶ ἄλλο παρελύπει κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐδέν τῶν εἰωθότων· ὁ δὲ καὶ γένοιτο, ἐς τοῦτο ἐτελεύτα. ἔθνησκον δὲ, οἱ μὲν, ἀμελείᾳ, οἱ δὲ, καὶ πάνυ θεραπευόμενοι. ἔν τε ἐδέν κατέστη ἴαμα, ὡς εἰπεῖν, ὅ,τι χρῆν προσφέροντας ὠφελεῖν. τὸ γὰρ τῷ ξυνενεγκὸν ἄλλον τοῦτο ἔβλαπτε. σώματά τε αὐτάρκεις ὂν ἐδέν διεφάνη πρὸς αὐτό, ἰχύος

πέρι ἢ ἀσθενείας, ἀλλὰ
πάντα ξυνήρει, καὶ τὰ πάσῃ
διαμῆ θεραπευόμενα. δει-
νότατον δὲ παντὸς ἦν τῦ
κακῦ, ἥ τε ἀθυμία, ὁπό-
τε τις αἴσθοιτο κάμνων,
(πρὸς γὰρ τὸ ἀνέλπιστον
εὐθὺς τραπόμενοι τῇ γνώ-
μῃ, πολλῷ μᾶλλον προ-
ίεντο σφᾶς αὐτῦς, καὶ ὐκ
ἀντεῖχον) καὶ ὅτι ἕτερος ἀφ'
ἑτέρῦ, θεραπείας ἀναπιμ-
πλάμενοι, ὥσπερ τὰ πρό-
βαλα, ἔθνησκον· καὶ τ πλεῖ-

ξον φθόρον τῦτο ἐνεποίει. εἴτε γὰρ μὴ θέλοιεν δεδιότες ἀλλήλοις προσιέναι, ἀπώλλυντο ἔρημοι, καὶ οἰκίαι πολλαὶ ἐκενώθησαν ἀπορίᾳ τῦ θεραπεύσοντος· εἴτε προσίοιεν, διεφθείροντο· καὶ μάλιστα οἱ ἀρετῆς τὶ μεταποιούμενοι. αἰσχύνη γὰρ ἠφείδυν σφῶν αὐτῶν, ἐσιόντες παρὰ τὺς φίλυς, ἐπεὶ καὶ τὰς ὀλοφύρσεις τῶν ἀπογιγνομένων τελευτῶντες καὶ οἱ οἰκεῖοι ἐ-

ξέκαμνον, ὑπὸ τῦ πολλῦ
κακῦ νικώμενοι. ἐπιπλέ-
ον δὲ ὅμως οἱ διαπεφευ-
γότες τόν τε θνήσκοντα κὴ
τὸν πονέμενον φκτίζοντο,
διὰ τὸ προειδέναι τε, κὴ αὐ-
τοὶ ἤδη ἐν τῷ θαρσαλέῳ εἶ-
ναι. δὶς γὰρ τ' αὐτὸν, ὥστε
κὴ κτείνειν, ὐκ ἐπελάμβα-
νε. κὴ ἐμακαρίζοντό τε ὑ-
πὸ τῶν ἄλλων, καὶ αὐτοὶ
τῷ παραχρῆμα περιχαρεῖ,
κὴ ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον ἐλ-
πίδος τι εἶχον κὐφης μηδ'

ἂν ὑπ᾽ ἄλλυ νοσήματος ποτὲ ἔτι διαφθαρῆναι.

Επίεσε δ᾽ αὐτὺς μᾶλλον πρὸς τῷ ὑπάρχοντι πόνῳ κ᾽ ἡ ξυγκομιδὴ ἐκ των αγρων ες το ασυ, και ὐχ ἧσσον τὺς ἐπελθόνλας. οἰκιῶν γὰρ ὐχ ὑπαρχουσῶν, ἀλλ᾽ ἐν καλύβαις πνιγηρᾶς ὥρᾳ ἔτους διαιτωμένων, ὁ φθόρος ἐγίγνετο, ὐδενὶ κόσμῳ, ἀλλὰ κ᾽ νεκροὶ ἐπ᾽ ἀλλήλοις ἀποθνήσκοντες ἔκειντο· κ᾽ ἐν

ταῖς ὁδοῖς ἐκαλινδῦντο, κὴ
περὶ τὰς κρήνας ἀπάσας,
ἡμιθνῆτες, τῇ τῦ ὕδατος
ἐπιθυμίᾳ. τά τε ἱερὰ, ἐν
οἷς ἐσκήνηλο, νεκρῶν πλέα
ἦν, αὐτῦ ἐναποθνησκόνλων.
ὑπερβιαζομένου γὰρ τῦ
κακῦ, οἱ ἄνθρωποι ὐκ ἔ-
χοντες ὅ,τι γένωνλαι, ἐς ὀ-
λιγωρίαν ἐτράποντο κὴ ἱε-
ρῶν καὶ ὁσίων ὁμοίως· νό-
μοι τε πάντες συνελαράχ-
θησαν, οἷς ἐχρῶντο πρότε-
ρον περὶ τὰς ταφάς. ἔθαπ-

τον δ' ὡς ἕκαστος ἠδύνατο.
καὶ πολλοὶ ἐς ἀναμχύντους
θήκας ἐτράποντο, σπάνει
τῶν ἐπιηδείων, διὰ τὸ συχ-
νοὺς ἤδη προτεθνάναι σφί-
σιν. ἐπὶ πυρὰς γὰρ ἀλλο-
τρίας, φθάσαντες τοὺς νή-
σαντας, οἱ μὲν, ἐπιθέντες
τ' ἑαυτῶν νεκρὸν ὑφῆπτον,
οἱ δ', καιομένου ἄλλου, ἀ-
νωθεν ἐπιβαλόντες ὃν φέ-
ροιεν, ἀπῄεσαν.

Πρῶτόν τε ἦρξε καὶ ἐς
τἄλλα τῇ πόλει ἐπιπλέον

ἀνομίας τὸ νόσημα. ῥᾷον
γὰρ ἐτόλμα τὶς ἃ πρότε-
ρον ἀπεκρύπτετο μὴ καθ'
ἡδονὴν ποιεῖν, ἀγχίσροφον
τ' μεταβολὴν ὁρῶντες τῶν
τ' εὐδαιμόνων καὶ ἀφνιδί-
ως θνησκόντων, καὶ τῶν ὐ-
δὲν πρότερον κεκλημένων,
εὐθὺς δ' ἐτἀκείνων ἐχόντων.
ὥσε ταχείας τὰς ἐπαυρέ-
σεις καὶ πρὸς τὸ τερπνὸν ἠ-
ξίουν ποιεῖσθαι, ἐφήμερα
τά τε σώματα καὶ τὰ χρή-
ματα ὁμοίως ἡγούμενοι. καὶ

τὸ μὲν προσταλαιπωρεῖν τῷ δόξαντι καλῷ, ὑδεὶς πρόθυμος ἦν, ἄδηλον νομίζων εἰ, πρὶν ἐπ' αὐτὸ ἐλθεῖν, διαφθαρήσεται· ὅ,τι δ' ἤδει τε ἡδὺ καὶ παντα χόθεν τὸ ἐς αὐτὸν κερδαλέον, τοῦτο καὶ καλὸν καὶ χρήσιμον κατέστη. θεῶν δὲ φόβος, ἢ ἀνθρώπων νόμος ὑδεὶς ἀπεῖργε· τὸ μὲν, κρίνοντες ἐν ὁμοίῳ καὶ σέβειν καὶ μὴ, ἐκ τοῦ πάντας ὁρᾶν ἐν ἴσῳ ἀπολλυμένους· τῶν δὲ

ἁμαρτημάτων δὲ εἰς ἐλπί-
ζων μέχρι τοῦ δίκην γενέσ-
θαι βιὸς ἂν τὴν τιμωρίαν
ἀνιδεῖν· πολὺ δὲ μείζω
τὴν ἤδη καλεψηφισμένην
σφῶν ἐπικρεμασθῆναι, ἢν
πρὶν ἐμπεσεῖν, εἰκὸς εἶναι
τοῦ βίου τὶ ἀπολαῦσαι.

Τοιοῦτο μὲν πάθει οἱ Α-
θηναῖοι περιπεσόντες ἐπι-
ξύλο, ἀνθρώπων τε ἔνδον
θνησκόντων, καὶ γῆς ἔξω δη-
ωμένης. ἐν δὲ τῷ κακῷ, οἷα
εἰκὸς, ἀνεμνήσθησαν καὶ τοῦ-

δε τῦ ἔπους, φάσκοντες οἱ πρεσβύτεροι πάλαι ἄδεσθαι,

Ἦξει Δωριακὸς πόλεμος, ϗ λοιμὸς ἅμ' αὐτῷ.

Εγένετο μὲν ὖν ἔρις τοῖς ἀνθρώποις μὴ λοιμὸν ὠνομάσθαι ἐν τῷ ἔπει ὑπὸ τῶν παλαιῶν, ἀλλὰ λιμόν. ἐνίκησε δὲ ἐπὶ τῦ παρόντος εἰκότως, λοιμὸν εἰρῆσθαι. οἱ γὰρ ἄνθρωποι πρὸς ἃ ἔπασχον, τὴν μνήμην ἐποιοῦντο. ἦν δέ γε, οἶμαι, ποτὲ ἄλλος πόλεμος κατα-

λάβῃ Δωρικὸς τῦδε ὕσε-
ρος, ϗ ξυμβῇ γενέσθαι λι-
μὸν, κατὰ τὸ εἰκὸς ἔτως
ἄσονλαι. μνήμη δὲ ἐγένε̃το
ϗ τῦ Λακεδαιμονίων χρη-
σηρίϑ τοῖς εἰδόσιν, ὅτε ἐ-
περωτῶσιν αὐτοῖς τὸν θεὸν
εἰ χρὴ πολεμεῖν, ἀνεῖλε
καὶ κράτος πολεμῦσι νί-
κην ἔσεσθαι, ϗ αὐτὸς ἔφη
ξυλλήψεσθαι. περὶ μὲν
ὧν τῦ χρησηρίϑ, τὰ γιγνό-
μενα ἑκάζον ὅμοια εἶναι.
ἐσβεβληκότων δὲ τῶν Πε-

λοποννησίων, ἡ νόσος ἤρ-
ξατο εὐθὺς. καὶ ἐς μὲν Πε-
λοπόννησον οὐκ ἐσῆλθεν,
ὅ,τι καὶ ἄξιον εἰπεῖν, ἐπενέ-
μετο δὲ Αθήνας μὲν μά-
λιστα, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἄλ-
λων χωρίων τὰ πολυαν-
θρωπότατα. ταῦτα μὲν τὰ
κατὰ τὴν νόσον γενόμενα.

ΤΕΛΟΣ.

ΕΚ ΤΟΥ

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ·

Ὁ ΝΟΜΟΣ

ΕΠΙΤΑΦΙΟΥ

ΛΟΓΟΥ

ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΘΗΝΑΙΟΙΣ·

ΚΑΙ Ὁ ΤΟΥ

ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ·

ΕΤΙ ΔΕ',

Ὁ ΕΝ ΤΗ, ΠΟΛΕΙ

ΛΟΙΜΟΣ.

ΠΑΝΤΑ ἘΞΗΣ ΕΚ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ

ΤΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ.

GLASGUAE:
IN AEDIBUS ACADEMICIS
EXCUDEBANT ROBERTUS ET ANDREAS FOULIS
ACADEMIAE TYPOGRAPHI,
MDCCLV.

ΥΠΟ ΤΗΝ

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗΝ

ΤΥΠΟΙΣ

ΕΠΙΛΥΦΙΟΥ.

Ο ΝΟΜΟΣ

ΕΠΙΤΑΦΙΟΥ

ΛΟΓΟΥ

ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΘΗΝΑΙΟΙΣ.

ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΥΘΗΝΑΙΟΙΣ.

ΥΜΝΟΣ

ΕΠΙΛΑΦΙΟΣ

Ο ΛΟΓΟΣ

Ὁ ΝΟΜΟΣ

ΕΠΙΤΑΦΙΟΥ ΛΟΓΟΥ.

ΕΝ δὲ τῷ αὐτῷ χειμῶνι, οἱ Ἀθηναῖοι τῷ πατρίῳ νόμῳ χρώμενοι, δημοσίᾳ ταφὰς ἐποιήσαντο τῶν ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ πρώτων ἀποθανόντων, τρόπῳ τοιῷδε. τὰ μὲν ὀστᾶ προτίθενται τῶν ἀπογενομένων, πρότριτα σκηνὴν ποιήσαντες, καὶ ἐπιφέρει τῷ αὐτῷ ἕκαστος ἤν τι βούληται. ἐπειδὰν δὲ ἡ ἐκφορὰ ᾖ, λάρνακας κυπα-

ρισσίνας ἄγεσιν ἄμαξαι,
φυλῆς ἑκάστης μίαν. ἔνεσι
δὲ καὶ τὰ ὁσᾶ ἧς ἕκαστος ἦν
φυλῆς. μία δὲ κλίνη κενὴ
φέρεται ἐρωμένη τῶν ἀ-
φανῶν, οἳ ἂν μὴ εὑρεθῶ-
σιν ἐς ἀναίρεσιν. ξυνεκφέ-
ρει δὲ ὁ βουλόμενος καὶ ἀστῶν
καὶ ξένων. καὶ γυναῖκες πά-
ρεισιν αἳ προσήκουσαι ἐπὶ τ
τάφον, ὀλοφυρόμεναι. τι-
θέασιν δὲ ἐς τὸ δημόσιον
σῆμα, ὅ ἐστιν ἐπὶ τοῦ καλ-
λίστου προαστείου τῆς πόλε-

ως. (καὶ ἀεὶ ἐν αὐτῷ θάπτε-
σι τὺς ἐκ τῶν πολέμων,
πλήνγε τὺς ἐν Μαραθῶνι.
ἐκείνων δὲ διαπρεπῆ τ' ἀ-
ρετὴν κρίναντες, αὐτῦ καὶ
τ' τάφον ἐποίησαν.) ἐπει-
δὰν δὲ κρύψωσι γῆ, ἀνὴρ
ἠρημένος ὑπὸ τῆς πόλεως,
ὃς ἂν γνώμητε δοκῇ μὴ ἀ-
ξύνετος εἶναι, καὶ ἀξιώμαλι
προήκῃ, λέξει ἐπ' αὐτοῖς ἔ-
παινον τ' πρέποντα· μελὰ
δὲ τῦτο ἀπέρχονται. ὧδε
μὲν θάπτυσι. καὶ διὰ παντὸς

τῦ πολέμυ, ὁπότε ξυμβαίη αὐλοῖς, ἐχρῶντο τῷ νόμῳ. ἐπὶ δ' ἦν τοῖς πρώτοις τοῖς δὲ Περικλῆς ὁ Ξανθίππυ ἠρέθη λέγειν. καὶ ἐπειδὴ καιρὸς ἐλάμβανε, προελθὼν ἀπὸ τῦ σήμαλος ἐπὶ βῆμα ὑψηλὸν πεποιημένον, ὅπως ἀκόλουθος ὡς ἐπιπλεῖσον τῦ ὁμίλυ, ἔλεγε τοιάδε.

INSTITUTUM

ORATIONIS FUNEBRIS

APUD ATHENIENSES.

"EADEM hyeme, Athenienſes patrio inſtituto publice humarunt eos, qui in hoc bello primi mortem obierunt; in hunc fere modum. Triduo antequam funus efferatur, tabernaculum faciunt, et ſub eo defunctorum oſſa proponunt; et unuſquiſque ſuo cadaveri inferias affert, ſi quas velit. Quum autem funeris efferendi dies venit, plauſtra adducuntur, quae arcas ex cupreſſo factas ex ſingulis Tribubus ſingulas portant. In his autem inſunt oſſa ſingularum Tribuum, ex quibus ſinguli ſunt. Unus autem lectus ſtratus fertur inanis, illorum cauſa, qui non exſtant, et quorum

cadavera inter alia caeſorum corpora reperiri ſuſcipique non potuerunt. Quilibet autem tam de civibus, quam de peregrinis funus proſequitur: et mulieres, quae cum illis propinquitatis vinculo ſunt conjunctae, ad ſepulchrum adſunt ejulantes. Haec autem in publico monumento condunt, quod eſt in pulcherrimis urbis ſuburbiis.[2] (atque hic ſemper ſepeliunt eos, qui in bello ceciderunt; illis exceptis, qui in campis Marathoniis obierunt: nam cum illorum virtutem inſignem eſſe judicaſſent, in illo ipſo loco, in quo ceciderunt, ſepulchrum etiam fecerunt.) Poſtquam autem eos humarunt, vir aliquis ab ipſa civitate delectus, qui et prudentia et dignitate caeteris praeſtare videatur, orationem illorum laudibus convenientem ſuper ipſis habet. Poſtea vero[3]

discedunt. Hoc igitur modo Athenienses suorum in bello caesorum corpora sepeliunt. Et toto belli tempore, quoties hoc ipsis accidebat, hoc ritu utebantur. Pericles autem Xanthippi filius ad hos, qui primi tunc obierunt, oratione funebri cohonestandos delectus est: et postquam tempus permisit, a sepulcro in suggestum, quod excelsum erat, ut quam longissime per circumstantem hominum multitudinem exaudiretur, progressus, haec verba fecit."

MULTI quidem eorum, qui ex hoc loco verba jam fecerunt, eum laudant, qui hanc orationem funebrem legi, veterique instituto addidit; propterea quod eam de iis, qui in proeliis interfecti sepelirentur, haberi praeclarum esset. Mihi vero sa-

tis esse videtur, virorum, qui re ipsa, factisque fortes exstiterunt, [2] honores etiam re ipsa factisque declarari; qualia sunt, quae publice nunc circa hoc sepulcrum apparata videtis; nec in uno viro multorum virtutes periclitari, ut perinde ac ipse dixerit, sive bene, sive male, ita etiam ei fides habeatur. Difficile enim est modum in dicendo tenere, ita ut auditori satisfacias: in quo vel ipsa veritatis opinio vix stabiliri potest. Nam auditor, qui rei est gnarus, et qui defuncto est benevolus, fortasse existimabit aliquid parcius declaratum, quam ipse velit, ac norit[3]; et rei ignarus, nonnulla etiam redundare putabit, propter invidiam, si quid supra vires ac ingenium suum audiat. Eatenus enim laudes, quae aliis tribuuntur, sunt tolerabiles, quatenus unusquisque se quoque aliquid eo-

rum, quae audivit, facere posse putat. Sed quum auditores exsuperantiae virtutis ipsorum defunctorum invident, tunc vero non credunt, quae de illis dicuntur. Quoniam autem majores nostri haec praeclare se habere censuerunt, [4] oportet me quoque legi huic obsequentem operam dare, ut quam maxime potero uniuscujusque vestrûm voluntati ac opinioni satisfaciam.

Initium autem a majoribus ducam. Aequum enim est, simul etiam decorum, in hac laudatione hunc honorem commemorationis ipsis tribui. Nam regionem istam iidem semper incolentes, succedentibus posteris ad hoc usque tempus liberam [5] sua virtute tradiderunt. Itaque cum illi laude sunt digni, tum etiam magis patres nostri: nam cum ad ea, quae a majoribus acceperant, tantum im-

perium, quantum hoc eſt, quod obtinemus, acquiſiviſſent, id non ſine labore nobis, qui heic ſumus, praeterea reliquerunt. Majorem vero hujus imperii partem nos ipſi, praefertim qui nunc ſumus integra et matura aetate, propagavimus; urbemque rebus omnibus, et ad bellum, et ad pacem [6] pertinentibus inſtructiſſimam, ac ornatiſſimam reddidimus. Quorum majorum praeclara facinora in bellis edita, quibus haec omnia ſunt parta, aut ſi quid nos ipſi, aut patres noſtri, bellum a barbaris, aut a Graecis illatum alacriter propulſantes fecimus, quia apud vos rerum gnaros prolixiore oratione uti nolo, haec omittam. Sed quibus ſtudiis ad hoc imperium pervenerimus, et quo reipublicae adminiſtrandae genere, quave diſciplina ſit auctum, ubi pri-

us haec declaravero, tunc et ad [7] iſ-
torum laudationem accedam: tum
quod exiſtimem hanc orationem non
indecoram fore inſtitutae huic lau-
dationi, tum etiam quod univerſo
tam civium, quam peregrinorum
coetui conducere judicem, harum
rerum commemorationem audire.

Nos enim ea reipublicae admi-
niſtratione utimur, quae aliarum ci-
vitatum leges non aemulatur, imo
vero nos ipſi nonnullis potius exem-
plo ſumus, quam alios imitamur. Et
nomine quidem Democratia voca-
tur; [8] propterea quod non ad pauco-
rum, ſed ad communem utilitatem
adminiſtramus. Omnes vero ex le-
gum praeſcripto in privatis contro-
verſiis fruuntur juris aequabilitate;
et pro dignitate, ut quiſque aliqua
in re excellit, ita etiam, non quod
ſit ex aliqua civium parte potius,

quam virtutis gratia, in republica aliis anteponitur, neque etiam propter paupertatem ac dignitatis obſcuritatem, dummodo aliqua in re civitati prodeſſe poſſit, arcetur. Liberaliter porro rempublicam adminiſtramus, nec per mutuam [9] quotidianarum actionum ſuſpicionem aliis, ſi quid animi cauſa agunt, ſuccenſentes; neque moleſtum, licet innoxium, vultu dolorem praeferentes. Sed privata negotia inter nos ſine moleſtia agentes, ea, quae ad rempublicam pertinent propter metum non violamus; illis, qui ſunt in Magiſtratu, ſemper obtemperantes, et legibus, iis potiſſimum, quae latae ſunt, ut auxilio ſint hominibus injuria affectis, atque adeo illis, quae licet [10] non ſint ſcriptae, certam tamen ignominiam afferunt.

Quinetiam laborum crebras re-

missiones animis nostris invenimus, certaminibus et sacrificiis anniversariis, quae moribus ac institutis patriis sunt recepta, nos recreantes, et decoro privatorum apparatu, cujus quotidiana voluptas dolores excutit. Huc autem, ex omnibus orbis terrarum partibus, omnia propter urbis magnitudinem importantur; [11] acciditque nobis, ut non magis familiariter nostris, quam aliorum etiam mortalium bonis perfruamur.

Quinetiam rerum bellicarum studiis praestantiores sumus nostris adversariis, his urbem omnibus communem exhibemus, nec ullis peregrinorum expulsionibus quemquam unquam a disciplinis aut spectaculis arcemus; quod minime absconditum, si quis ex hostibus viderit, [12] utilitatem percipere possit: quippe non tam apparatibus, et dolis, quam nos-

trae in rebus gerendis fortitudini, confidimus. Atque in disciplinis, hi quidem Lacedaemonii statim ab ineunte aetate virtutem exercitatione laboriosa consectantur. Nos vero, quamvis remisso vitae genere utamur, nihilo tamen secius, ac illi, aequalia pericula subimus. Hujus autem rei hoc est argumentum. Neque enim Lacedaemonii per se, sed cum omnibus auxiliis [13] nostrum agrum invadunt. Nos vero, sine externis auxiliis aliorum agrum invadentes, in alieno cum iis, qui pro laribus suis decertant, bellum gerentes, victoriam plerumque obtinemus. Nec ullus hostis in nostras copias frequentes adhuc incidit, simul, cum propter nostrum rerum nauticarum studium, tum etiam propter copias, quas, ex nostrorum civium et subjectorum numero collectas, in

diverſa terrarum loca dimittimus. Quod ſi uſpiam cum aliqua noſtrarum copiarum particula manus conſeruerint; [14] et quum aliquos de noſtris ſuperarunt, omnes a ſe pulſos gloriantur, et quum victi fuerunt, ſe ab univerſis victos fuiſſe dicunt. Quamquam ſi otio potius, quam laborum meditatione, nec legibus magis, quam generoſis moribus pericula ſubire velimus: nobis contingit, ut et aerumnis futuris non defatigemur; et quum in ipſas jam veniremus, non minus audaces ſimus in his tolerandis, quam qui perpetuo ſe exercent.

[15] Hinc etiam accidit, ut cum in hiſce rebus tum etiam in aliis noſtra civitas admiratione ſit digna. Nam elegantiae quidem ſtudemus; ſed cum frugalitate, et ſine luxu: et philoſophamur; ſed ſine mollitie. Et di-

vitiis in rerum gerendarum opportunitate potius utimur, quam ad inanem verborum jactationem; neque turpe cuiquam est suam paupertatem fateri: sed turpe est, non conari eam re ipsa vitare. Et in iisdem hominibus simul et privatarum, et publicarum rerum cura inest; quinetiam aliis, [16] qui opificiis dant operam, hoc adest, ut reipublicae administrandae non minus, quam caeteri, sint periti. Nos enim soli eum, qui rerum istarum nullam habet notitiam, non otiosum, sed inutilem esse ducimus. Iidem etiam res recte judicamus, et animo concipimus: non existimantes orationem rebus nocere; sed potius oratione non prius doceri, quam ad res, quae sunt gerendae, exsequendas accedas, detrimento esse ducentes. Nam hoc quoque prae caeteris eximium ha-

bemus, [17] quod et iidem maxime audeamus, et quae audemus ac aggredimur, ea maxime consideremus; quod aliis obesse solet: nam imperitia quidem, audaciam; consideratio vero difficultatum ac periculorum, cunctationem et metum affert. Illi autem jure fortissimi sunt habendi, qui aspera et jucunda manifestissime cognoscunt, nec tamen propterea a periculis adeundis deterrentur. In iis etiam, quae ad beneficentiam pertinent, a multis discrepamus; nam non accipientes, sed dantes beneficium, [18] amicos nobis comparamus. Is autem, qui dat beneficium, amicus est constantior, ut debitam sibi gratiam, in eo tueatur, cui beneficium benevolentiae causa dedit. Sed qui pro beneficio accepto gratiam referre debet, est in amore hebetior; quia scit se be-

neficium non daturum, sed rem debitam persoluturum. Nos etiam soli non magis habita quaestus ratione, quam certâ liberalitate freti, quoslibet magnifice juvamus.

Atque ut rem paucis expediam, dico et totam istam civitatem esse [19]Graeciae magistram, et singulos ejus cives, atque eosdem homines apud nos mihi videri ad plurima rerum genera, et cum maxima gratia, maximaque venustate sese idoneos exhibere. Quod autem haec, quae in praesentia dicuntur, non magis verborum inani jactatione, quam rerum veritate nitantur, haec reipublicae potentia, quam his studiis paravimus, facile indicat. Sola enim omnium earum, quae nunc exstant, famam superans, dato documento cognoscitur; [20] solaque ne hostibus quidem sibi bellum inferentibus in-

dignationem affert, quasi clades accipiant a civitate, quae minorem et potentiam et dignitatem habeat; neque populis subjectis conquerendi materiam praebet, quasi viris imperio indignis pareant. Magnis autem exemplis potentiam relinquentes contestatam, et nostrae aetatis hominibus, et posteris admirationi erimus; ita ut nec Homerum praeconem simus desideraturi, nec alium quempiam, qui suis quidem carminibus animos in praesentia demulceat, [21] rerum vero gestarum opinione veritatem laedat: quippe qui terram ubique atque mare nostra audacia nobis pervia esse coëgimus; et malorum, quibus hostes, et bonorum, quibus amicos affecimus, sempiterna monumenta plurimis in locis ereximus. Pro tali igitur civitate et isti, quod se hac privari ini-

quum ducerent, fortiter pugnantes occubuerunt; et quemlibet eorum, qui ſunt reliqui, [22] pro ipſa labores alacri animo ſubire decet.

Quamobrem etiam orationem de republica longius produxi, ut docerem non de re pari nobis certamen eſſe et aliis, qui nihil horum aeque habent: ſimul etiam, ut ſignis manifeſtis demonſtrarem laudem eorum, quos oratione cohoneſtandos mihi jam propoſui; quanquam maxima pars ipſius laudationis a me jam eſt explicata. Nam in quibus urbem laudavi, iis horum ſimilium-que virtutes illam ornarunt. [23] Neque apud multos Graecorum facile, ut apud hos, dicta factis exaequata appareant. Nam praeſens iſtorum mors virtutem uniuſcujuſque viri declarare, et prima indicare, et poſtrema confirmare mihi videtur. Et-

enim aequum eſt illorum, qui caeteris in rebus fuerunt deteriores, quam alii, bellicam pro patria fortitudinem, qua pollent ipſi, primo loco poni. Nam benefacto malefacti memoriam delentes, publice plus utilitatis univerſae civitati attulerunt, quam privatim ſuis vitiis eam [24]laeſerunt. Horum vero nullus divitiarum fructum, quem ſe in poſterum ex ipſis percepturum ſperaret, virtuti anteponens, mollis ac ignavus fuit; neque ſpe paupertatis vitandae, quaſi hac vitata dives vel poſthac eſſet futurus, pericula dectavit: cum hoſtium ultionem longe magis quam illorum fruitionem expetendam ducentes, tum hoc omnium pulcerrimum periculum exiſtimantes; hoc ſubeundo, illos quidem ulciſci, haec vero aſſequi voluerunt; incertum [25] quidem

rei feliciter gerendae eventum ſpei committentes; id vero quod jam cernebatur, in ſua ipſorum virtute, ejuſque fiducia ponendum cenſentes; atque in eo ipſo pulcrius exiſtimantes in hoſte propulſando vel ipſam mortem obire, quam cedendo ſalutem ſibi parere: verborum quidem dedecus vitarunt, rem vero ipſam corpore pertulerunt; et breviſſimo temporis ſpatio, breviſſimaque fortunae inclinatione, ſumma potius cum gloria, quam cum timore de vita deceſſerunt.

[26]Atque hi quidem, quales eos eſſe oportuerat, tales in patriam extiterunt. Reliquos vero tutiorem quidem optare, ſed nequaquam minus audacem in hoſtes animum habere velle oportet: nec oratione ſola utilitatem ſpectare, quam apud vos rerum non minus gnaros, quam ego

ſum, aliquis dicendo amplificare poſſet, recenſens quot bona inſint in hoſtium propulſatione; ſed potius hujus reipublicae[27] potentiam quotidie factis contemplari, ejuſque valde amantes evadere. Et quum haec urbs vobis magna eſſe videbitur, illud cogitate, viros fortes, et qui norant quid facere deceret, quique in ipſis rebus gerendis erubeſcebant, iſtam rerum potentiam comparaſſe: et qui, quoties a rei alicujus tentatae adeptione aberrarunt, non propterea etiam rempublicam ſua virtute fraudandam cenſuerunt; ſed ipſi pulcerrimam collectam prolixo et libenti animo dederunt.[28] Publice enim corpora dantes, privatim gloriam non feneſcentem acceperunt, et honorificentiſſimam ſepulturam, non eam potius, in qua ipſi ſiti ſunt, quam eam, in qua ipſorum gloria,

in qualibet rerum vel dicendarum vel agendarum occaſione, quae ſeſe offeret, perpetuo celebranda relinquitur. Nam virorum illuſtrium omnis eſt regio ſepulcrum, neque ſola cipporum in domeſtico inſcriptio virtutem eorum teſtatur: ſed etiam in alieno ſolo [29] memoria nullis mandata ſcriptis, magis apud animum cujuſque, quam apud ſepulcrum exſtructum, perpetuo manet. Quos ipſi nunc imitandos vobis proponentes, et felicitatem exiſtimantes eſſe libertatem, et libertatem eſſe animi generoſitatem, bellica pericula ſubire ne recuſetis. Nec enim homines calamitoſi, quibus nulla boni ſpes adeſt, vitam potius profundere debent, quam illi, quibus, ſi diutius vivant, fortunae ex ſecunda in adverſam periculoſa et incerta commutatio eſt extimeſcenda; et

[30]quorum potiſſimum maxime intereſt, ſi quid offenderent. Nam vexatio cum mollitie conjuncta, viro ſaltem magnanimo eſt acerbior, quam mors ſenſu carens, quae cum fortitudine, ſimul et cum publica ſpe, ipſi contingit.

Quamobrem etiam nunc iſtorum parentes, quotquot adeſtis, non magis deflebo, quam conſolabor. Hominum enim vitam variis fortunae caſibus obnoxiam eſſe [31] ſciunt. Illi autem felicitatem ſunt adepti, quibus honeſtiſſimus vitae finis, ut nunc iſtis mortuis, vobis vero moeror obtigit: et quibus datum eſt, ut eorum vita feliciter acta pariter et finita cenſeatur. Scio autem difficile eſſe perſuadere vobis, quorum monumenta vel ſaepius in aliorum rebus ſecundis habebitis, quibus vos quoque quondam exſultabatis; nec

dolor contingit, quum quis bonis, quae nunquam eſt expertus, [32] privatur: ſed quum quis eo bono ſpoliatur, quo frui conſueverat. Hoc tamen ſpe aliorum quoque liberorum tolerandum eſt illis, qui per aetatem liberos adhuc ſuſcipere poſſunt. Nam futura ſoboles et privatim defunctorum oblivionem nonnullis afferet; et reipublicae bifariam proderit, tum quia ad urbis frequentiam, ne deſerta relinquatur, tum etiam quia ad ejus praeſidium conferet. Fieri enim non poteſt, ut, qui liberos non habent, quos pro patria [33] periculis objiciant, perinde atque iſti fecerunt, quicquam juſtum aut aequabile in commune conſulant. Quotquot vero aetate jam provecta eſtis, vitam actam, quae fuit longior, et in qua floruiſtis, loco lucri ducite; et reliquam brevem

fore existimate, et istorum gloria dolorem levate. Solum enim honoris et verae gloriae studium non sescit. Neque in ea aetatis infirmitate, quae hominem reddit inutilem, quaestus, ut nonnulli dicunt, magis delectat, quam ipse honor, quo quis ornatur.

Liberis autem, et fratribus istorum, quotquot hic adestis, [34]magnum certamen propositum esse video. Eum enim, qui fato functus est, quilibet laudare solet. Et vix vestrae virtutis exsuperantia hoc assequi poteritis, ut non dico pares illis; sed ut paulo inferiores judicemini. Nam livor est inter aemulos, quamdiu vivunt. Sed id, quod nullis est impedimento, et is qui jam obiit, benevolentia non aemula colitur. Si quam autem et de virtute mulierum, quae in viduitate nunc erunt, mentionem me facere oportet, bre-

vi adhortatione rem totam complectar. Nam [35] gloriam magnam adipiscemini, si a pristina vestra natura sexuque non desciveritis; et si operam dederitis, ut quam minimum rumoris, sive in bonam, sive in malam partem, de vobis inter mares dissemineturr.

Exposui ego quoque oratione, ex legis praescripto, quaecunque ad rem praesentem facere judicavi; et re ipsa qui sepeliuntur, partim quidem jam sunt ornati, partim vero illorum liberos civitas publice alet ad pubertatem usque; utilem profecto et istis et [36] posteris coronam hujusmodi bellicorum certaminum proponens. Nam apud quos maxima virtutis praemia proponuntur, in horum etiam civitate viri praestantissimi versantur. Jam vero, postquam vestros quique necessarios deploraveritis, abite.

37 HUJUSMODI igitur funus hac hyeme factum est. Hac autem exacta primus hujus belli annus est absolutus. Aestate autem statim ineunte, Peloponnesii, eorumque socii cum duabus copiarum partibus, ut et ante, in Atticam irruperunt, (Archidamus vero Zeuxidami filius, Lacedaemoniorum rex, illis praeerat,) castrisque in ea positis agrum vastabant; 38 cumque nondum multos dies in agro Attico mansissent, morbus Athenienses primum aggredi coepit: quanquam et ante cum in multas regiones invasisse ferebatur, tum etiam in Lemnum, et alia loca; veruntamen neque tanta pestilentia, neque tot hominum interitus uspiam accidisse memorabatur: nec enim medici propter morbi ignorantiam initio aegrotis me-

deri poterant: ſed ipſi potiſſimum eo magis [39] interibant, quo magis ad aegrotos accedebant; nec ulla alia hominum ars illis opem ac ſalutem ferre poterat. Omnes etiam ſupplicationes ad Deorum templa factae, et omnis opera, qua aut in oraculis ſciſcitandis, aut in aliis hujuſmodi rebus uſi fuerant, haec omnia nullius erant uſus; tandemque victi magnitudine mali, haec miſſa fecerunt.

Primum autem hic morbus, (ut fertur) initium duxit ex Aethiopia, quae eſt ſupra Aegyptum; deinde vero et in Aegyptum et Africam deſcendit, et in magnam partem regionis [40] regis Perſarum: in Athenienſium porro civitatem derepente incidit, ac primum quidem in Piraeeo homines tentavit; ita ut ab his etiam rumor diſſeminatus fuerit,

venena a Peloponneſiis in puteos dejecta fuiſſe: nondum enim fontes illic erant. Deinde vero et in ſuperiorem urbem proceſſit; et longe plures tunc moriebantur. Pronunciet autem de eo morbo, ut quiſque ſentit, tam [41] artis medicae peritus, quam imperitus, unde veriſimile videtur eum exſtitiſſe, et quas cauſas fuiſſe putet, quae tantae mutationis faciendae vim habuerint. Ego vero, et cujuſmodi fuerit, dicam; et quae ſibi quiſque proponens, ſi quando rurſus etiam hic morbus ingruat, jam praedoctus aliquid habeat, ex quo praecipue eum cognoſcat, haec declarabo; tum quia ego ipſe hoc morbo laboravi, tum etiam quia alios hoc laborantes ipſe vidi.

Nam annus ille (ut vel omnium confeſſione conſtabat) [42] ex omnibus maxime fuit immunis ab aliis mor-

bis; quod ſi quis et ante aliquo alio morbo laborabat, omnes hi morbi in iſtum convertebantur. Alios vero ex nulla certa manifeſtaque cauſa apparente, ſed ex improviſo, cum ſani forent, primum quidem acres capitis fervores, et oculorum rubores, et inflammatio corripiebat. Et interiora, guttur, inquam, et lingua continuo cruenta[43] erant; et halitum tetrum, et graveolentem emittebant. Deinde vero ex his ſternutatio, et raucitas ſequebatur: nec multo poſt hic dolor cum vehementi tuſſi in pectus deſcendebat. Ubi vero in corde haeſerat, cum ipſum ſubvertebat, tum etiam omnes bilis ejectiones, quotquot a medicis nominatae ſunt, ſequebantur, et ipſae cum ingenti cruciatu. Singultuſque pleriſque[44] incidebat inanis, vehementem afferens convulſionem,

in aliquibus quidem ſtatim ceſſantem, in nonnullis multo ſerius. Et corpus quidem exterius, tangenti non erat admodum calidum, neque pallidum, ſed ſubrubrum, lividum, parvis puſtulis et ulceribus efflorescens. Interiora vero ita flagrabant, ut neque tenuiſſimorum veſtimentorum, aut linteorum injectiones ſuſtinerent, neque aliud quippiam praeter [45] nuditatem: et libentiſſime in aquas gelidas ſe conjicerent. Et multi eorum, qui neglecti erant, hoc ipſum etiam fecerunt, et in puteos ſe dejecerunt, ſiti inſedabili obſeſſi. Et largior potus perinde erat ac parcior. Et corporis vexatio, quae quieſcendi facultatem adimebat, et perpetuae vigiliae eos urgebant. Corpus etiam ipſum, quamdiu morbus vigebat, non languebat: [46] ſed praeter omnem hominum opinionem cru-

ciatui reſiſtebat. Itaque plerique intra nonum, aut etiam ſeptimum diem, propter internum ardorem interibant, aliquid virium adhuc retinentes, aut, ſi, hoc temporis ſpacio praeterito, mortem vitaſſent; tamen quia morbus in ventrem inferiorem deſcendebat, et exulceratio vehemens in ipſo naſcebatur, ſimul etiam quia immoderatum alvi profluvium aegrotos invadebat, plerique poſtea propter debilitatem interibant. Morbus enim, qui primas in capite ſedes collocarat, [47] per totum corpus, initio a ſummis partibus ducto, pervadebat. Et ſi quis ex maximis illis periculis evaſiſſet, extremae tamen corporis partes, quae captae laeſaeque remanebant, eum hoc morbo laboraſſe teſtabantur. Nam in ipſa quoque pudenda, et in ſummas manus, ſuinmoſque pe-

des prorumpebat, multique his membris capti mortem vitarunt; nonnulli etiam oculis amiſſis evaſerunt. Nonnullos etiam, ſimul ac ex morbo convaluerunt, ſtatim omnium rerum oblivio [48] pariter cepit, ita ut neque ſe ipſos, neque neceſſarios agnoſcerent.

Cum enim hoc morbi genus multo fuerit atrocius, quam quod oratione poſſit exprimi, et aliis in rebus gravius, quam ut humana natura ferre poſſit, ſingulos invaſit, ac etiam hoc indicio maxime declaravit ſe aliquid aliud eſſe, quam aliquod familiarium et conſuetorum morborum genus. Nam alites, et quadrupedes, quotquot humanis cadaveribus veſci ſolent, cum multa jacerent inſepulta, tamen aut ad haec non accedebant, [49] aut, ſi guſtaſſent, interibant. Argumento autem hoc

eſt, quod hujuſmodi avium manifeſtus fuit defectus; nec uſpiam alibi, nec circum ulla hujuſmodi cadavera viſebantur. Canes vero, propter conſuetudinem, quam cum hominibus habebant, majorem eventus ſignificationem dabant.

Hic igitur morbus (ut omittam multa alia inuſitatae atrocitatis genera, prout unicuique aliquid accidebat diverſum ab eo, quod alteri contingebat,) 5° omnino ſpecie talis fuit. Et tunc temporis nullus alius morbus ex conſuetis Athenienſes infeſtabat; quod ſi quis exoriretur, in hunc deſinebat. Moriebantur autem, alii incuria, alii vero, vel diligentiſſime curati. Nec ullum prorſus remedium, ut ita loquar, repertum eſt, quod adhibitum prodeſſet. Quod enim alteri profuerat, hoc ipſum alteri nocebat: nullumque cor-

pus, ſive firmae, ſive infirmae valetudinis eſſet, tanti mali violentiae reſiſtere potuit: [51]ſed omnia pariter, vel ea, quae omni victus ratione curabantur, corripiebat ac abſumebat. Illud vero in toto hoc malo graviſſimum erat, tum quod, ſimul ac quis ſe morbo correptum ſenſiſſet, animo conſternaretur, (ſtatim enim animo ad ſalutis deſperationem converſi, multo magis ſe ipſos projiciebant ac deſerebant, neque morbo reſiſtebant,) tum etiam, quod propter mali contagionem, quam alter ex alterius curatione hauriebat, adeo ut ex ea oppleretur, tanquam pecudes morerentur. Atque haec fuit praecipua maximae [52]ſtragis cauſa; ſive enim noluiſſent metu deterriti mutuo ſe inviſeri, deſerti interibant, multaeque familiae propter inopiam hominum, qui aegrotos

curarent, exhauſtae ſunt: ſive alteri ad alteros adiſſent, interibant; praecipue vero qui aliquam virtutis partem ſibi vendicabant, ejuſque ſtudio tenebantur. Nam prae pudore ſibi ipſis non parcebant, dum in amicorum aedes ingrediebantur, ut eos inviſerent; ſiquidem vel ipſi domeſtici tandem lamentationibus eorum, qui moriebantur, defatigati, non amplius commovebantur,[53] mali violentia ſuperati. Illi tamen, qui ex morbi violentia, mortiſque periculo evaſerant, et eum, qui moriebatur, et eum, qui laborabat, magis miſerabantur; tum quod hoc malum prius experti cognoſcerent, tum etiam quod ipſi in tuto jam eſſent. Hic enim morbus eundem bis non corripiebat, ita ut eum etiam interimeret. Et ab aliis beati cenſebantur, ipſique propter praeſentem ſa-

lutis inſperatae laetitiam exſultantes, quandam etiam levem ſpem habebant,[54] ſe ne alio quidem ullo morbo in poſterum amplius unquam abſumtum iri.

Ipſos autem, praeter laborem, quo jam vexabantur, ipſa quoque rerum ex agris in urbem comportatio, praecipue vero ruſticos, qui in eam confluxerant, gravius preſſit. Cum enim non eſſent aedes, quae omnes recipere poſſent; ſed in tuguriolis aeſtuoſis ob anni tempus habitarent, ſtrages edebatur, nullo ordine: quinetiam alii ſuper alios morientes, mortui jacebant; et in [55]viis, et circa fontes omnes, aquae deſiderio, ſemimortui volutabantur. Et templa, in quibus tabernacula habitandi cauſa fecerant, cadaveribus hominum, qui ibi in ipſis moriebantur, erant referta. Malo enim

ſupra modum urgente, homines non habentes quid agerent; aut quo ſe verterent, ſacra ac profana aeque negligere coeperunt; omneſque leges ac ritus, quibus ante in ſepultura et funeribus utebantur, pariter ſunt conturbati; [56] nam ſepeliebant ſuos, ut quiſque poterat. Multique, propter crebram domeſticorum jam defunctorum ſtragem, rerum ad funus et ſepulturam neceſſariarum penuria, ad impudentia ſepulcra ſe converterunt. Nam alii quidem in alienos rogos, antevertentes illos qui eos exſtruxerant, mortuum ſuum imponebant, igneque ſubjecto accendebant: alii vero, dum alterius cadaver arderet, ſuo cadavere, quod ipſi ferebant, ſuperjecto, diſcedebant.

Hic autem morbus aliis etiam in rebus civitati majoris [57] improbitatis

fuit initium; facilius enim quilibet audebat palam facere, quae prius pudore impeditus occultabat, ita ut ex animi libidine non patraret, quod maximam ac repentinam rerum mutationem fieri viderent: et homines quidem fortunatos, repente mori; illos vero, qui nihil ante poſſidebant, ſtatim illorum bona poſſidere animadverterent. Itaque bonis illis celeriter perfruendum, operamque voluptatibus dandam cenſebant, quod pariter et corpora et bona momentanea et in diem tantum duratura eſſe exiſtimarent. Nemoque[53] promtus erat ad labores tolerandos rei cauſa quae honeſta videretur, incertum exiſtimans an eſſet interiturus priuſquam ad illam perveniret, eamque adipiſceretur. Quod autem unuſquiſque jucundum, et undique ſibi quaeſtuoſum fore nove-

rat, hoc etiam honeſtum, et utile conſtituebatur; nec ullus deorum metus, aut hominum lex eos arcebat; partim quidem, quia Deos colere, perinde eſſe judicabant, ac non colere, quod omnes pariter mori viderent: partim vero, quia nullus ſe tamdiu ſuperſtitem futurum ſperabat, dum inſtituto judicio poenas ſuorum [59] delictorum daret. Multoque majorem poenam, fatorum judicio jam decretam ſibi impendere exiſtimabant; ante cujus adventum, aliquibus vitae voluptatibus ſibi perfruendum eſſe cenſebant.

Athenienſes igitur in hujuſmodi morbum inciderunt, eoque graviter premebantur, tum quod homines intra muros morerentur, tum etiam quod foris ager ab hoſtibus vaſtaretur. Dum autem hoc malo vexarentur, ut veriſimile eſt, hoc etiam [60]

carmen in memoriam revocarunt, quod ſeniores olim decantatum dicebant,

Doriacum veniet loimo comitante duellum.

Inter homines autem altercatio erat, non λοιμὸν, peſtilentiam, in iſto carmine ab antiquis nominatam: ſed λιμὸν famem. Sed in preſentia illud merito evicit, peſtilentiam iſto carmine ſignificatam fuiſſe. Homines enim ad mala, quae patiebantur, carminis mentionem accommodabant. Quod ſi unquam aliud Doricum bellum poſt hoc eos [61] invaſerit, et λιμὸν famem eſſe contigerit, veriſimiliter hoc modo canent. Oraculum etiam Lacedaemoniis redditum, ab illis, qui hoc noverant, memorabatur, quum ipſis oraculum conſulentibus, an bellum eſſet movendum; Deus reſpondit, ipſos fore victores, ſi bellum totis viribus

gererent, ſeque ipſis opem laturum dixit. Quod igitur attinet ad oraculum, ea, quae tunc fiebant, cum ipſo convenire conjiciebant. Cum autem Peloponneſii in Atticam irrupiſſent, [62] hic morbus ſtatim graſſari coepit. Nec ipſam Peloponneſum invaſit, nec ullo malo eam affecit, quod ſit relatu dignum: depaſtus vero eſt Athenas praecipue, deinde ex aliis locis ea quae maxima populi frequentia erant referta. Atque haec quidem ſunt ea quae in morbo evenerunt.

FINIS.

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Thucydides,

Ex Thucydide institutum funebris orationis apud Athenienses et Periclis oratio funebris ...

Glasguae 1755

A.gr.b. 3282
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10238444-6